

Autonomia – avain huippuyliopistoon

07.11.2006

Teollisuus ja Opetusministeriö ovat innokkaasti kannattaneet rehtori Sotamaan ehdotusta Innovaatioyliopistosta, joka rakentuisi TKK:sta, Helsingin kauppakorkeakoulusta ja Taideteollisesta korkeakoulusta. Professorit Nieminen ja Mäntylä ovat esittäneet, että voimme luoda Suomeen elinkeinoelämän kuuluttaman huippuyliopiston niputtamalla yhteen parhaat palat Teknillisestä korkeakoulusta ja Helsingin yliopistosta. Molemmille ehdotuksille on yhteistä se, että edistystä haetaan järjestelemällä olemassa olevia munita uusiin koreihin. Mielestäni näin voidaan ehkä koristella tilastoja, mutta osallisten yliopistojen yhteinen vaikutus ei muutu. Kyse on siitä, mitä tapahtuu uudelleen järjestelyjen jälkeen.

Huippuyliopistoa luomaan on huudettu apuun ammattijohtajia valittujen rehtorien sijaan. Oltuani silminnäkijänä 15 vuotta teollisuudessa ja 10 vuotta TKK:lla yhdyn arvioon, että paraskaan ammattijohtaja ei ongelmaa ratkaise, ellei samalla puututa rakenteisiin. Päältä katsoen valtion tilivirastona toimivalla yliopistolla näyttää olevan strategioita, kuten yritykselläkin, joten voisi luulla, että yliopistoa voisi johtaa kuten yritystä. Näin ei kuitenkaan ole. Yliopiston tuloksen mittaaminen on oikeasti vaikeaa ja toimintaa sitoo säännösviidakko. Siksi järkevä ammattijohtaja vain turhautuisi yliopistoa johtaessa. Esimerkiksi käy vaikkapa hiljan käyttöön otettu uusi palkkausjärjestelmä. Tässä kävi niin, että valtionhallinto satoi yliopistot palkkausjärjestelmään, joka ei niihin lainkaan sovi ja jonka laatijat eivät tunnu edes ymmärtävän mihin matematiikkaa tarvitaan. Suurin osa yliopistoväestä koki UPJ:n turhana tai jopa vahingollisena pompotuksena, joka ei työntöä lisännyt eikä tulosta paranna.

Mikä sitten ratkaisuksi? Voisiko yliopistolla olla todellinen ja uskottava strategia tulla huippuyliopistoksi Suomessa? Sellainen voi olla vain itsenäisellä toimijalla, joka itse päättää tavoitteistaan, eli yliopiston tulee olla autonominen. Yliopistot voisivat olla yleishyödyllisiä yhtiöitä, jotka eivät tavoittele voittoa eivätkä jaa osinkoa, jotka voivat ottaa vastaan lahjoituksia merkittävästi nykyistä keveimmin veroehdoin ja joita voidaan käsitellä tutkimusrahoituksessa eri ehdoin kuin voittoa tavoittelevia yhtiöitä. Perusrahoitus tulisi palvelusopimuksen perusteella valtiolta ja jatkossa kasvavasti lukukausimaksuista sekä tutkimussopimuksista. Opetusministeriön roolina pitkällä tähtäimellä olisi mm. nimittää yliopistojen hallitukset, jotka valitsivat rehtorit ja valvoa yliopistoja mm. järjestämällä asiantuntija-arviointeja erilaisiin tarpeisiin. Huippua tavoitellessa täytyy kyetä tekemään valintoja. Toisinaan tämä tarkoittaa luopumista jostakin ennen kuin kyseisen alan professorit jäävät eläkkeelle. Luopumismenettely voisi perustua prosessiin, joka sisältäisi perusteelliset arvioinnit, joiden asianmukaisuuden takaajaksi tarvitaan valtiota.

Viime aikaisessa keskustelussa lukukausimaksujen tarve on liitetty ulkomaalaisiin EU:n ulkopuolisiin opiskelijoihin. Näyttää kuitenkin siltä, että ulkomaalaiset tulevat Suomeen ainakin tekniikkaa opiskelemaan jäädäkseen tänne töihin. Suurin osa myös jää ja muuttuu veronmaksajiksi. Siksi hyvin elinkeinoelämän tarpeita palveleva ulkomaalaisten korkeakouluttaminen voi olla Suomen valtion kannalta yhtä hyvä liiketoimi kuin

suomalaisten kouluttaminen. Sen sijaan korkeakoulutuksen maksullisuus muuttaa opiskelijat yliopistonsa asiakkaiksi ja tuo oikean kysynnän ohjaamaan yliopiston kehittämistä. Se luo yliopistolle vääristelemättömän tulostittarin. Suomalaiset opiskelijat voisivat maksaa lukukausimaksut opintoseleleln ja myös parhaille ulkomaalaisille opiskelijoille tarvittaisiin stipendijärjestelmä. Jos alkaisimme peria lukukausimaksuja vain marginaaliselta opiskelijajoukolta, tarjontamme ei olisi kohdallaan ja yliopistojen lupaavasti alkanut kansainvälistyminen, jota myös elinkeinoelämä laajasti kannattaa, tyssäisi siihen, kuten Tanskassa näyttää käyvän. Koulutuksen maksuttomuuteen perustuvalla yliopistolla ei toiminta ole sellaista, mitä maksava asiakas voi kohtuudella odottaa. Tätä tosiasiaa ei pari prosenttia opiskelijoista voi muuttaa.

Autonominen yliopisto kehittää itselleen vision, joksi ei riitä huippuyliopistoksi tuleminen. Sen strategia on tarkoitettu toteutettavaksi. Ollakseen kiinnostava kumppani yrityksille, tällainen yliopisto tarvitsee oikeat alat. Niiden valinta tulee perustaa visioon tulevasta tieteen ja tekniikan kehityksestä ja keskusteluun yritysten kanssa. Tämä voi tarkoittaa myös munien järjestelyä uusiin koreihin.

Raimo Kantola
TKK:n Professori